

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 13.11.2007
COM(2007) 693 galīgā redakcija

KOMISIJAS DARBA DOKUMENTS

**par iespēju pieņemt ES tiesību aktus liecinieku un to personu aizsardzības jomā, kas
sadarbojas ar tiesu iestādēm**

KOMISIJAS DARBA DOKUMENTS

par iespēju pieņemt ES tiesību aktus liecinieku un to personu aizsardzības jomā, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm

1. IEVADS

Šis dokuments ir sagatavošanās darba rezultāts, kas bija jāveic, lai novērtētu to, kāda ir ikvienas ES likumdošanas iniciatīvas ietekme liecinieku un to personu aizsardzības jomā, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm. Šajā darba dokumentā ir raksturota situācija tiesību aktu jomā un vispārējā prakse valstu, Eiropas un starptautiskā līmenī. Tai seko problēmu, mērķu un iespējamo politisko risinājumu analīze. Dokumentā arī izklāstīti galvenie jautājumi, kas jāapspriež plašāk, pirms Eiropas mērogā tiek veidota saskaņota sistēma liecinieku aizsardzībai.

Komisijas likumdošanas un darba programmā 2007. gadam¹ liecinieku un personu, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm, aizsardzība ir minēta kā prioritāra iniciatīva. Tomēr ietekmes novērtējuma procedūrā tika secināts, ka šobrīd nav ieteicams turpināt likumdošanas iniciatīvas ES līmenī.

2. PRIEKŠVĒSTURE

Liecinieku atbilstīgai aizsardzībai var būt izšķirīga nozīme, lai likumpārkāpēji stātos tiesas priekšā, jo katra kriminālprocesa posma veiksmīga pabeigšana bieži ir atkarīga no liecinieku gatavības sadarbīties. Likumpārkāpēji bieži un pat ar draudiem cenšas atturēt lieciniekus no liecināšanas. Visām personām ir pilsoņa pienākums sniegt liecību kā lieciniekam, un valstīm ir pienākums aizsargāt lieciniekus pret jebkādu ietekmēšanu.

Liecinieku aizsardzība ir process, kurā lieciniekiem, kas sniedz liecības tiesvedībā krimināllietās, paredz īpašus procesuālos un neprocesuālos aizsardzības pasākumus, kuru mērķis ir efektīvi garantēt viņu – un dažreiz arī viņu piederīgo – drošību pirms un pēc liecināšanas, kā arī tās laikā. Personām, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm, var nodrošināt arī aizsardzības pasākumus, kas pieejami lieciniekiem. Organizētas noziedzības gadījumos persona, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm, ir persona, kuras rīcībā ir vērtīga informācija un šī persona pati ir iesaistīta noziedzīgā darbībā un tādēļ ir saucama pie atbildības un sodāma.

Vajadzība liecinieku aizsardzības jomā pievērsties likumdošanai ES līmenī tiek apsvērta jau vairākus gadus. Jau 1997. gadā 16. ieteikumā par rīcības programmu organizētās noziedzības novēršanai un apkarošanai² tika ieteikts izpētīt vajadzības liecinieku un to personu aizsardzības jomā, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm. Eiropadomes 2004. gada 25. marta Deklarācija par terorisma apkarošanu un Rīcības plāns Hāgas programmas ieviešanai³ arī atsaucas uz priekšlikumu par liecinieku un to personu aizsardzību, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm.

¹ Paziņojums COM(2006) 629, galīgā redakcija (24.10.2006.), 22. lpp.

² OV C 251, 15.8.1997., 1. lpp.

³ Paziņojums COM(2005) 184, galīgā redakcija (10.5.2005.), 23. lpp.

3. SAGATAVOŠANA

Sagatavošanās darbs, lai izstrādātu saistošus tiesību aktus liecinieku aizsardzības jomā tika sākts 2004. gadā. Tā mērķis bija savākt informāciju par dalībvalstu tiesību aktiem, administratīvajām struktūrām un praktisko pieredzi, lai noteiktu tiesību aktu trūkumus un darbības nepilnības ar ietekmi ES līmenī, un ieteikt risinājumus, kas sniegtu pievienoto vērtību Eiropas mērogā. Salīdzinošā projektā par policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās (*AGIS*)⁴ tika veikta tiesību aktu un prakses analīze un sagatavoti priekšlikumi ES tiesību aktiem. Komisija arī piedalījās Eiropola-*ISIS-OPCO*⁵ kopīgā darba grupā ar mērķi izpētīt iespējas saskaņot valstu tiesību aktus liecinieku aizsardzības jomā⁶.

Lai apspriestos ar dalībvalstu pārstāvjiem un ekspertiem liecinieku aizsardzības jomā, Komisija 2006. un 2007. gadā⁷ organizēja sanāksmes, kas sniedza Komisijai vērtīgas atziņas, izskatot vajadzību pēc likumdošanas iniciatīvas ES līmenī.

Eiropametra 2006. gada pētījums⁸ par ES pilsoņu viedokli parādīja, ka iedzīvotāji atbalsta liecinieku aizsardzību Eiropas Savienības līmenī. 86% pilsoņu atbalsta ES politikas izstrādi, kura pievērštos pārrobežu un starptautiskai sadarbībai liecinieku aizsardzības jomā, 45% izteica pat ļoti stingru atbalstu šai idejai⁹.

Ir ieguldītas pūles, lai savāktu ticamu informāciju un statistikas datus (piem., no Eiropola informācijas, valstu oficiālām publikācijām, atbildēm Eiropas Padomes īpašās darba grupas aptaujas lapās, ekspertu sanāksmēm). Ņemot vērā to, ka attiecībā uz atsevišķām lietām ir jāievēro konfidencialitāte, par liecinieku aizsardzību nav pieejami precīzi statistikas dati. Lai nodrošinātu personām visaugstākā līmeņa drošību, ārkārtīgi būtiska ir konfidencialitāte darbībās ar personas datiem un attiecībā uz aizsardzības programmu detaļām. Tomēr lielākā daļa valstu ir saskārušās ar to, ka pēdējos 5–10 gados ir palielinājusies vajadzība pēc liecinieku aizsardzības, ņemot vērā iesniegumu skaitu un aizsardzības programmās iesaistīto liecinieku skaitu.

4. LIKUMDOŠANAS UN DARBĪBAS INICIATĪVAS EIROPAS, VALSTU UN STARPTAUTISKĀ LĪMENĪ

Spēkā esošajiem **Eiropas Savienības instrumentiem** - Lēmumam par liecinieku aizsardzību un cīņu pret starptautisko organizēto noziedzību (1995. gads)¹⁰ un Lēmumam par personām, kas sadarbojas ar tiesas procesu cīņā pret starptautisko organizēto noziedzību (1996. gads)¹¹, - ir ierobežota darbības joma, jo tie attiecas tikai uz lietām, kas saistītas ar cīņu pret organizēto noziedzību, un tie nav saistoši. Turklāt iespēja nodrošināt priekšrocības apmaiņā pret

⁴ Gert Vermeulen, (red.) „ES standarti liecinieku aizsardzībai un sadarbībai ar tiesu iestādēm”, IRCP-Ģentes Universitāte, *Pasūtītājs*: Eiropas Komisija (JAI/2004/AGIS/077).

⁵ Starptautiskais institūts augstākā līmeņa studijām kriminālzinātnēs (*ISIS*) un Organizēto noziegumu uzraudzības centrs (*OPCO*), abi atrodas Itālijā/Sirakūzās.

⁶ Sanāksmes notika Sirakūzās 2005. gada 8.–10. martā un 2005. gada 26.–29. oktobrī, tās rezultātā tika pieņemts dokuments „Galīgais priekšlikums par minimālajām prasībām, kas izvirzāmas iespējamiem tiesību aktiem Eiropas Savienības līmenī” un tā „Paskaidrojošais ziņojums”.

⁷ Sanāksmes notika Briselē 2006. gada 21. februārī – darbseminārs par liecinieku un to personu aizsardzību, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm, un 2007. gada 5. martā - Eiropas ekspertu liecinieku aizsardzības jomā sanāksme.

⁸ Īpašais Eiropametra pētījums, Nr. 264 – Eiropas Savienības loma cīņā pret organizēto noziedzību, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_264_en.pdf.

⁹ Tikai 7% ieibda pret ES politikas pieņemšanu un 7% atbildēja „nezinu”.

¹⁰ OV C 327, 7.12.1995., 5. lpp.

¹¹ OV C 010, 11.1.1997., 1. lpp.

informāciju ir paredzēta saistošos tiesību aktos, piemēram, Pamatlēmumā par terorismu¹² un Padomes pamatlēmumā par cietušo statusu kriminālprocesā¹³.

Lielākajai daļai **ES dalībvalstu** ir **tiesību akti** par liecinieku aizsardzību, kas pieņemti kā atsevišķs akts vai kā daļa no kriminālprocesa kodeksa. Tajos parasti ir noteiktas definīcijas (aizsargāts liecinieks, anonīms liecinieks, persona, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm), procesuālie pasākumi (pasākumi tiesas procesa sagatavošanai, pierādījumu sniegšanas alternatīvās metodes), neprocesuālie pasākumi (fiziskā aizsardzība, pārvietošana, identitātes maiņa), vajadzīgās īstenošanas struktūras, ņemot vērā dažādo tiesībsargājošo iestāžu lomu pirms un pēc tiesas, un tās laikā, pušu tiesības un pienākumi aizsardzības sistēmā. Parasti vispārīgi ir minēta arī starptautiska sadarbībā liecinieku aizsardzības jomā.

Dažās valstīs ir īpaši tiesību akti, kas reglamentē **liecinieku aizsardzības programmu darbību**, citās valstīs šādu aktu nav; dažās liecinieku aizsardzība tiek uzskatīta par galvenokārt policijas uzdevumu, savukārt citās galvenā loma tiek piešķirta tiesām un valsts ministrijām; dažām valstīm ir sava liecinieku aizsardzības valsts programma, bet citām ir vairākas reģionālas vai vietējas programmas. Tātad pastāv ievērojamas atšķirības starp valstīm to pasākumu jomā, kas ir pieņemti liecinieku aizsardzības veicināšanai, kas daļēji atspoguļo atšķirības noziedzīga nodarījuma apmēra un veida novērtējumā un daļēji ir saistītas ar atšķirībām tiesību tradīcijās un vidē (skatīt pielikumu).

Lai arī jēdziens „**persona, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm**” valstu kriminālprocesa kodeksos nav bieži sastopams, gandrīz visās valstīs tiesnesim ir paredzēta iespēja piemērot vieglāku sodu likumpārkāpējiem, kuri palīdz policijai/tiesībaizsardzības iestādēm atklāt savus vai citu noziegumus. Tomēr dažas dalībvalstis ir izvēlējušās nepieņemt noteikumu par personām, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm (jo tās vai nu reti saskaras ar tāda veida noziegumiem, attiecībā uz kuriem šāds noteikums būtu lietderīgs, vai arī tās morālu apsvērumu dēļ nepieļauj iespēju atbrīvot no soda vai to mīkstināt). Savukārt citas dalībvalstis visai plaši izmanto šo iespēju.

Īpaša uzmanība tika pievērsta **Eiropas Padomes** darbam. Šī starptautiskā institūcija ar liecinieku aizsardzības jautājumiem nodarbojas kopš deviņdesmito gadu vidus un ir veikusi arī likumdošanas darbības: dažādo situāciju daudzveidība, kādās lieciniekiem var būt vajadzīga aizsardzība, ir uzskaitīta Ieteikumā (1997)13 par liecinieku iebaidīšanu un tiesībām uz aizsardzību un Ieteikumā (2005)9 par liecinieku un to personu aizsardzību, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm. Saistībā ar procesuālo aizsardzību būtisku ieguldījumu ir devuši Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi, jo īpaši attiecībā uz Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantu par tiesībām uz taisnīgu tiesu. Jāpiemin arī citi Eiropas Padomes tiesību instrumenti¹⁴, kuros ir iekļauti noteikumi par aizsardzību.

Eiropā tiek veikti arī praktiski pasākumi sadarbībā liecinieku aizsardzības jomā. **Eiropas vienotas darbības tīkls**, ko koordinē Eiropols (kuram šajā jomā nav faktisku pilnvaru) un kurā brīvprātīgi darbojas liecinieku aizsardzības nodaļu vadītāji, tika izveidots 2000. gadā. Laika gaitā šis tīkls ir pārtapis par vispasaules profesionālu forumu, kas aptver visus

¹² OV L 164, 22.6.2002., 3. lpp., 6. pants.

¹³ OV L 82, 22.3.2001., 1. lpp., 8. pants.

¹⁴ Ieteikums (2001)11 par pamatprincipiem cīņā pret organizēto noziedzību; Ieteikums (1997)1325 par sieviešu tirdzniecību un piespiedu prostitūciju Eiropas Padomes dalībvalstīs; Ieteikums (2000) 11 par rīcību pret cilvēku tirdzniecību seksuālas izmantošanas nolūkā; Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija (Nr. 173, 27.1.1999.).

5 kontinentus¹⁵. Tīkla sanāksmes kalpo par platformu informācijas apmaiņai un instrumentu, vadlīniju izstrādei, taču tas neveic operatīvas darbības. Pamatojoties uz debatēm Eiropola tīklā, divi dokumenti tika sagatavoti un tiek kopīgi izmantoti kā „ES pamatnostādnes”: dokumentā „Pamatprincipi Eiropas Savienības policijas sadarbībai liecinieku aizsardzības jomā” galvenā uzmanība ir pievērsta liecinieku pārvietošanai starptautiskā mērogā, savukārt dokumentā „Kopējie kritēriji liecinieku iekļaušanai aizsardzības programmā” ir apskatīti kritēriji liecinieku iekļaušanai aizsardzības programmā.

Attiecībā uz **starptautisko sadarbību liecinieku aizsardzības jomā**, tostarp sadarbību ES robežās un sadarbību ar starptautiskajām tiesām vai trešām valstīm, valstis pamatā noslēdz divpusējus *ad hoc* nolīgumus. Vienīgo daudzpusējo nolīgumu Eiropas līmenī ir noslēgušas trīs Baltijas valstis¹⁶, lai sadarbotos krimināllietās, izbeidzot kriminālvajāšanu vai samazinot kriminālsodu personai, kas liecinājusi otras puses tiesību sargājošām iestādēm.

Nemot vērā to, ka tikai pēdējos gados ir sāкта noteikumu izstrāde par starptautisko piekritību un starptautisko kriminālprocesu, Starptautiskais Kara noziegumu tribunāls bijušajai Dienvidslāvijai (*ICTY*, 1993. gads) ir kalpojis par būtisku avotu un galveno sākotnējo atskaites punktu abās jomās. *ICTY* piemērotie noteikumi lielā mērā ir atbilstīgi piemērojami arī Starptautiskajā krimināltiesā (*ICC*, 1998. gads). Tomēr, kamēr starptautiskajās krimināltiesībās nav dota definīcija „lieciniekam” un aizsardzības pasākumu apmēram, ar kādu liecinieks varētu rēķināties kriminālprocesā, no šo abu institūciju procesuālajām normām un tiesu prakses var izsecināt, ka pusēm, kuras sniedz liecību krimināllietā, piemēro konkrētus noteikumus un pamatnostādnes. Grūtības ar aizsardzības nodrošināšanu lieciniekiem tiesā galvenokārt ir saistītas ar to, ka nav noteiktas teritorijas un tādējādi - piekritības, ka budžets šajās lietās ir ierobežots un nenotiek sadarbība ar citām dalībvalstīm. Tā kā šīm tiesām ir būtiska loma miera un taisnīguma nodrošināšanā, to darbībā varētu noderēt turpmāki ES tiesību akti attiecībā uz liecinieku aizsardzību¹⁷.

Kamēr nav pieņemti īpaši saistoši vai nesaistoši **ANO instruments**, kas reglamentē tikai liecinieku aizsardzību, pastāv tendence tiešu atsauci uz lieciniekiem iekļaut pēdējos gados pieņemtās attiecīgās konvencijās, piemēram, ANO Konvencijā pret organizēto transnacionālo noziedzību (*UNTOC*, 2001. gads)¹⁸ un ANO Pretkorupcijas konvencijā (*UNCAC*, 2003. gads)¹⁹. Konvencijas mudina valstis veikt atbilstīgus pasākumu saskaņā ar savām tiesību sistēmām un savu iespēju robežās, lai nodrošinātu efektīvu aizsardzību lieciniekiem, kuri ir snieguši liecības saistībā ar apsūdzībām, kas izvirzītas saskaņā ar šo konvenciju. Lai palīdzētu ANO dalībvalstīm ieviest šīs konvencijas, Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziegumu apkarošanas birojs (*UNODC*) 2005. gadā sāka izstrādāt pamatnostādnes liecinieku aizsardzībai.

5. PROBLĒMAS SAISTĪBĀ AR PAŠREIZĒJO SITUĀCIJU

Tiesību aktu un prakses liecinieku aizsardzības jomā situācijas analīze apstiprināja, ka, neraugoties uz dažiem jo īpaši pēdējos gados gūtiem sasniegumiem, sistēma nav pietiekami

¹⁵ Šobrīd tīklā ietilpst liecinieku aizsardzības īpašo nodaļu/valstu kontaktpunktu vadītāji no visām 27 ES dalībvalstīm, 10 Eiropas valstis, kas nav ES valstis, 7 aizjūras novērotāji un 12 starptautiskās organizācijas, kas darbojas šajā jomā.

¹⁶ Latvijas Republikas valdības, Igaunijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības vienošanās par sadarbību liecinieku un cietušo aizsardzībā (2000. gads).

¹⁷ Nolīgums starp Starptautisko Krimināltiesu un Eiropas Savienību par sadarbību un palīdzības sniegšanu (2006. gada aprīlis).

¹⁸ 24. pants. Liecinieku aizsardzība.

¹⁹ 32. pants. Liecinieku, ekspertu un cietušo aizsardzība.

stabila, kas nozīmē to, ka dalībvalstīs ir daudzas dažādas tiesiskas un administratīvas struktūras, no vienas puses, un plaša joma nepārtrauktai attīstībai, no otras puses.

Šo situāciju sekmē vairāki elementi, piemēram:

- daudzas dažādas darbības, ko veic starptautiskas institūcijas, risinot jautājumus saistībā ar liecinieku aizsardzību (ES, tostarp Eiropols, Eiropas Padome, *ICTY/ICC*, G8 valstis);
- vairumā gadījumu nesaistošu instrumentu ieviešanas dažādās pakāpes;
- vajadzība uzlabot koordināciju starp attiecīgajām dalībvalstu iestādēm un ES iestādēm, izstrādājot politikas virzienus un programmas saistībā ar lieciniekiem, tostarp paraugprakses trūkums efektīvai aizsardzībai, par ko būtu panākta vispārēja vienošanās;
- grūtības operatīvā pārrobežu sadarbībā un vajadzība veicināt pašreizējo tīklu izmantošanu;
- visaptveroša priekšstata trūkums par līdz šim sasniegto, jo trūkst datu un analīzes, galvenokārt informācijas konfidencialā rakstura dēļ.

Būtiskākās atšķirības, kas pastāv starp dalībvalstu krimināllikumiem, mazina to savstarpējās sadarbības efektivitāti cīņā ar bieži ārkārtīgi profesionālām noziedzīgām grupām. Pārrobežu sadarbība liecinieku aizsardzībā ir jo īpaši sarežģīta ar valstīm, kurām nav tiesisko un/vai administratīvo struktūru liecinieku un aizsardzības programmām, pat ja savās robežās tās veic šādus pasākumus savu pilsoņu labā. Valstis, kurās praktiskas grūtības rodas to ģeogrāfisko (maza teritorija) vai demogrāfisko (blīvi apdzīvotas) īpatnību dēļ, kā arī valstis, kurās īpaši aktīvi darbojas noziedzīgas organizācijas, aizvien biežāk saskaras ar vajadzību pārvietot aizsargājamas personas uz citām valstīm.

6. PAMATOJUMS EIROPAS SAVIENĪBAS RĪCĪBAI

Lai arī galvenā atbildība par daudzu jautājumu risināšanu saistībā ar liecinieku aizsardzību ir noteikta valstu līmenī, šī analīze parāda, ka pastāv arī Eiropas dimensija. Rīcība ES līmenī radītu pievienoto vērtību cīņā pret organizēto noziedzību, veicinot pārrobežu sadarbību, mudinot lieciniekus sniegt liecības, pretī saņemot aizsardzību. Rēķinoties ar atšķirīgām tiesiskajām sistēmām un administratīvajām iestādēm katrā dalībvalstī, vienota pieeja aizsardzības nodrošināšanā lieciniekiem, personām, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm, un tām tuvu stāvošām personām varētu panākt lielāku skaitu notiesājošu spriedumu lietās saistībā ar organizēto noziedzību. Liecinieku aizsardzība jāpadara pieejama visās dalībvalstīs, jo tas ir ļoti spēcīgs instruments cīņā pret organizēto noziedzību un terorismu, jo šādu grupu noslēgtais raksturs ievērojami apgrūtina tradicionālo izmeklēšanas metožu izmantošanu.

Jāapsver, kā vislabāk izmantot pašreizējos valstu iestāžu tīklus, piemēram, Eiropola tīklu, lai izvairītos no dublēšanās un nevajadzīgām izmaksām.

6.1. IESPĒJAMIE POLITISKIE RISINĀJUMI

Vairāki politiski risinājumi tika apskatīti un analizēti no to priekšrocību un trūkumu viedokļa. Ņemot vērā ietekmes novērtējuma procedūru, tika noteikti trīs politiski risinājumi: pašreizējās situācijas saglabāšana un divi risinājumi, kas izveidotu iespējamu pamatu ES likumdošanas iniciatīvai liecinieku aizsardzības jomā (viens risinājums piedāvā vispārēju regulējumu šajā jomā, otrs priekšlikums galveno uzmanību pievērš liecinieku pārvietošanai).

Jebkurā gadījumā ir jāizvairās no centiem dublēšanās: jau šobrīd ir pieejami daudzi nesaistoši dokumenti, kurus izstrādājuši dažādi starptautiski dalībnieki.

6.1.1. 1. POLITISKAIS RISINĀJUMS. PAŠREIZĒJĀS SITUĀCIJAS SAGLABĀŠANA, PAPLAŠINOT SPĒKĀ ESOŠĀS VIENOŠANĀS

Ja tiek saglabāta pašreizējā situācija, spēkā esošajiem tiesiskajiem un operatīvajiem instrumentiem jābūt Eiropas politikas pamatā un tie ir jāpapildina ar plašāku sadarbību. Kopējas ES politikas mērķim jāstiprina saskanība, tiesisko un praktisko darbību efektivitāte un jāuzlabo koordinācija.

6.1.2. 2. POLITISKAIS RISINĀJUMS. SASKAŅOTA LIECINIEKU AIZSARDZĪBAS SISTĒMA ES, NOSAKOT MINIMĀLOS STANDARTUS SAISTOŠOS TIESĪBU AKTOS

Izmantojot Eiropola paveikto darbu un vienlaikus ņemot vērā Eiropas Padomes ieteikumus, varētu izstrādāt ES tiesību aktus, kuros būtu iekļauta prasība visām ES dalībvalstīm izveidot tiesisko pamatu un iestāžu struktūru liecinieku aizsardzības jomā.

No vienas puses, ES tiesību aktus saskaņotai liecinieku aizsardzības sistēmai visās dalībvalstīs varētu ieviest, pilnībā ievērojot valstu atšķirīgās tiesību sistēmas un pārvaldes struktūras. Šīs pieejas rezultātā varētu palielināt valstu krimināltiesību sistēmu saderību (t.i., pieņemot galvenos tiesību aktus un nosakot iestādi, kas ir atbildīga par liecinieku aizsardzību).

Tomēr jāatceras, ka nesen (2005. gadā) arī Eiropas Padome mēģināja risināt šo jautājumu, un tās īpašo ekspertu grupa liecinieku aizsardzības jomā lēma par labu jaunam ieteikumam. Lai arī tika veikts pētījums nolūkā noteikt pašreizējās sistēmas nepilnības, konvencija izstrādāta netika. Ņemot vērā pašreizējo praksi un dokumentus, ES līmenī saskaņota liecinieku aizsardzības sistēma šķiet visnotaļ iespējama, nosakot minimālos standartus saistošos tiesību aktos. Taču ņemot vērā grūtības, kas minētas iepriekš izklāstītajā analizē, jautājums šajā strauji mainīgajā jomā ir jāizpēta sīkāk.

6.1.3 3. POLITISKAIS RISINĀJUMS. PASTIPRINĀTA SADARBĪBA STARP DALĪBVALSTĪM LIECINIEKU PĀRVietoŠANAS JOMĀ, PIEŅEMOT SAISTOŠUS TIESĪBU AKTUS

Par piemērojamiem noteikumiem liecinieku pārvietošanai un starptautiskai sadarbībai liecinieku aizsardzībā kopumā nav noslēgts daudzpusējs nolīgums. Atsevišķos gadījumos valstis vai/un tiesu iestādes noslēdz savstarpējus divpusējus nolīgumus sadarbības veicināšanas nolūkā.

Viens no galvenajiem virzošajiem spēkiem pašreizējās prakses formalizēšanai ir tas, ka aizsargātu personu pārvietošana viennozīmīgi ir joma, kurai būtu jāpiešķir visaugstākā prioritāte, ņemot vērā to, ka aizvien palielinās vajadzība (ģeogrāfisku apsvērumu, noziedzības plašās izplatības dēļ utt.) pārvietot personas uz ārvalstīm uz laiku vai pastāvīgi, lai garantētu viņu drošību.

Lai izveidotu funkcionālu pārvietošanas sistēmu ES robežās, dalībvalstīm būtu jāpieņem daži saistoši tiesiskie un administratīvie noteikumi. Apliecinājums, ka Eiropas pilsoņiem tiks garantēti vajadzīgie drošības pasākumi, vajadzības gadījumā arī ārvalstīs, sniegtu viņiem tiesas priekšrocības un šā iemesla dēļ viņu gatavība liecināt būtu lielāka.

Lai arī praktiskās priekšrocības, ko sniedz saskaņota pieeja personu pārvietošanai, nav apstrīdamas, Komisijas ekspertu sanāsmē tika secināts, ka dalībvalstis nepiekritīs centralizētai ES sistēmai sadarbības veicināšanai. Tādēļ eksperti vienojās par to, ka Eiropalam/*Eurojust* nebūtu jāpiešķir operatīvas pilnvaras. Jāturpina pārbaudīt, kāda varētu būt šo Eiropas iestāžu loma ES mēroga sadarbības regulējumā liecinieku aizsardzības jomā.

Eiropola-*ISISC-OPCO* darba grupas priekšlikums par minimālajām prasībām iespējamajiem tiesību aktiem ES līmenī kalpo par paraugu divpusējam nolīgumam liecinieku pārvietošanai.

Šīs pieejas pamatā ir pašreizējā starpvalstu sadarbības prakse. Ievērojot drošības un konfidencialitātes apsvērumus, šos nolīgumus npublicētu valstu oficiālajos vēstnešos. Lai arī juridiski ir iespējams līguma paraugu iekļaut ES tiesību aktā un mudināt dalībvalstis to izmantot²⁰, praksē tas tomēr nenodrošinātu vēlamos politikas uzlabojumus ES līmenī.

Jāveic turpmāki pētījumi, lai noteiktu pieņemamu risinājumu nolūkā izveidot sadarbību liecinieku aizsardzības jomā Eiropas mērogā, jo tā ir daudzšķautņaina joma, kas skar daudzus jutīgus un sarežģītus jautājumus (piem., identitātes maiņu). Turklāt uzmanīgi ir jāseko jaunām attīstības tendencēm, piemēram, biometrisko datu izmantošanai, kas ietekmē liecinieku aizsardzību.

7. SECINĀJUMI

Nemot vērā veikto ietekmes novērtējumu, šķiet, ka **tūlītēja rīcība ES līmenī liecinieku aizsardzības jomā būtu pāragra**. Līdzšinējie centieni starptautiskā līmenī parādīja grūtības saistošu instrumentu pieņemšanā. Lai arī Eiropas Padomes līmenī ir tiesību akti, prioritāras politikas jomas un tiesu lēmumi, kas uzsver vajadzību pēc saistošas rīcības liecinieku aizsardzības jomā, centieni pieņemt saistošus tiesību aktus ir cietuši neveiksmi. Jaunākie darbi, ko veikusi Eiropas Padome, kuras sastāvā ir vairāk nekā 40 dalībvalstis, tostarp visas ES dalībvalstis, nepanāca saistošu likumdošanas iniciatīvu konvencijas veidā, jo valstis nebija gatavas uzņemties saistības, tādēļ vienošanos varēja panākt tikai par nesaistošu tiesisko regulējumu.

Pamatojoties uz Komisijas organizētām ekspertu sanāksmēm un rakstiskiem ekspertu atzinumiem, novērtējumā atzīts, ka šobrīd dalībvalstis nelabprāt pieņems saistošus tiesību aktus, kas reglamentētu to pašreizējo neoficiālo sadarbību.

Tomēr pastāv acīmredzamas tendences, kas norāda uz vajadzību pēc apjomīgākas sadarbības starp dalībvalstīm, kas, iespējams, varētu panākt formalizētu noteikumu un struktūru atbilstīgu atzīšanu liecinieku aizsardzības jomā. Pirmā prakse un pirmie tiesību akti Eiropā ir radušies ne agrāk kā pirms 16 gadiem (Itālijā, 1991. gadā, attiecībā uz *pentiti*/personām, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm). Laika gaitā lielākā daļa ES dalībvalstu ir pieņēmušas īpašus tiesību aktus vai vismaz iekļāvušas atsauci uz apdraudētu liecinieku aizsardzību savos krimināllikumos. Tomēr tas nav izdarīts vienotā veidā. No otras puses, pēdējos gados valstis neoficiālā veidā veic pieredzes apmaiņu, izveidojot liecinieku aizsardzības sistēmu, un ņem vērā Eiropola un Eiropas Padomes izstrādātos principus. Tādējādi ir dažas līdzības liecinieku aizsardzības regulējumos, kas izveidoti pēdējos 2–3 gados, vienlaikus pastāvot atšķirīgām tiesību sistēmām un administratīvo struktūru pamatprincipiem katrā dalībvalstī.

Nemot vērā noziedzības attīstības tendences, t.i., pārrobežu organizēto noziedzīgo un teroristu grupu darbību pieaugošo skaitu un apmēru, valstis ir pastiprinājušas sadarbību. Tā kā ne vien noziedznieki, bet arī parastie pilsoņi izmanto tiesības brīvi pārvietoties ES teritorijā, iespējams, ka palielināsies to Eiropas pilsoņu skaits, kuri tiks aicināti sniegt liecības ārkārtīgi nozīmīgās krimināllietās.

Izstrādājot ES politiku liecinieku aizsardzībai, nolūkā veicināt pārrobežu sadarbību jāizmanto arī jaunākās attīstības tendences tehnoloģiju un informācijas sabiedrības jomā (piemēram, videolīnijas). Tiesībaizsardzības iestādēm tās ir jāizmanto plašāk, tostarp attiecībā uz liecinieku aizsardzību.

²⁰ Līdzīgi praksei attiecībā uz kopīgām izmeklēšanas grupām.

Pārmaiņas attieksmē politiskā un darbību līmenī varētu izraisīt tas, ka tiks atzīta pieaugošā vajadzība sadarboties, lai, izmantojot lieciniekus, kam vajadzīga aizsardzība, apkarotu pārrobežu organizēto noziedzību, kā arī centieni izstrādāt un ieviest ANO konvencijās noteiktās liecinieku aizsardzības sistēmas.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, Eiropas Komisija ierosina pagaidām atturēties no likumdošanas iniciatīvas liecinieku aizsardzības jomā, pievēršoties novērtējumam, cik lietderīgas būtu ES līmeņa darbības vidējā termiņā (4–5 gados), kuru rezultātā tiktu izstrādāts dokuments. Šim nolūkam turpmākiem pētījumiem ar mērķi savākt informāciju varētu izmantot īpašo finanšu programmu „Noziedzības profilakse un apkarošana” laika posmam no 2007. līdz 2013. gadam²¹. Tajā „liecinieku aizsardzība un atbalsts tiem” ir minēta kā temats un konkrēts mērķis, atspoguļojot jautājuma nozīmi ES līmenī.

²¹ Padomes 2007. gada 12. februāra Lēmums 2007/125/JHA, OV L 58, 24.2.2007., 7. lpp.

Pielikums

Tiesību akti liecinieku aizsardzības jomā dalībvalstīs un Norvēģijā

	Tiesību akti liecinieku aizsardzības jomā	Liecinieku aizsardzības vienība	Iespējama identitātes maiņa	Saskaņā ar likumu iespējama identitātes maiņa	Tiesību akti par personu, kas sadarbojas ar tiesu iestādēm, jomā
APVIENOTĀ KARALISTE ²²	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ
AUSTRIJA	NĒ	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ
BELĢIJA	JĀ	JĀ	NĒ	NĒ	NĒ
BULGĀRIJA	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ	NĒ
ČEHIJAS REPUBLIKA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ
DĀNIJA	NĒ	JĀ	JĀ	NĒ	NĒ
FRANCIJA	NĒ	NĒ	NĒ	NĒ	
GRIEKIJA	NĒ	NĒ	NĒ	NĒ	
IGAUNIJA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	ĪPAŠU TIESĪBU AKTU NAV, ATSEVIŠKI PANTI LIKUMĀ PAR UZRAUDZĪBU
ITĀLIJA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ
ĪRIJA	NĒ	JĀ	JĀ	NĒ	
KIPRA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ
LATVIJA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ/ NĒ ²³	JĀ ²⁴
LIETUVA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	
LUKSEMBURGA	NĒ	NĒ	JĀ	NĒ	
MALTA	JĀ	NĒ	NĒ	NĒ	
NĪDERLANDE	NĒ	JĀ	JĀ	NĒ	NĒ
NORVĒGIJA	NĒ	JĀ	NĒ	NĒ	NĒ
POLIJA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ

²² Tostarp Anglijas/Velsas, Skotijas un Ziemeļīrijas atsevišķās jurisdikcijas.

²³ Likums atļauj izveidot jaunu identitāti, bet nevar atteikties no iepriekšējās identitātes.

²⁴ Likuma projekts ir iesniegts Parlamentam un, iespējams, stāsies spēkā 2008. gadā.

PORTUGĀLE	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	
RUMĀNIJA	JĀ	JĀ	NE	JĀ	
SLOVĀKIJA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ
SLOVĒNIJA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	NE
SOMIJA	NE	JĀ	NE	NE	NE
SPĀNIJA	NE	NE	JĀ	NE	
UNGĀRIJA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	
VĀCIJA	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	
ZVIEDRIJA	JĀ	JĀ	NE	NE	